

Goochelen met gebieden en soorten en Aerijs-trucs

De stikstofgevoelige leefgebieden werden voor een belangrijk deel vanachter de computer ingetekend.

Shutterstock

De omvang van de stikstofgevoelige natuur en de bescherming van kwetsbare soorten is in de voorbije periode van ruim 10 jaar grotendeels vanachter de computer bepaald. Systematische waarnemingen, tellingen van soorten en 'ecologenboots on the ground' hebben slechts in beperkte mate bijgedragen.

Dat het zo ging met de serie van Natuurdoelanalyses, die tot stand is gekomen op initiatief van voormalig stikstofminister Christianne van der Wal, was al bekend. De gang van zaken bij een vorige ronde - de uitrol van vele tienduizenden hectares leefgebieden (LG-gebieden) in 2016-2017 - was veel minder goed in beeld. Dankzij een serie

Woo-verzoeken bij een aantal provincies is er meer openbaar geworden.

LEEFGEBIEDEN

Om de vele tienduizenden hectares extra leefgebied voor onder meer de zeggekorfslak, de kemphaan en de zwarte specht te kunnen claimen, moest op meerdere niveaus een min of meer samenhangend betoog in elkaar

worden gezet. De rode lijn was ook toen al die van stikstof, maar de gevoeligheid daarvoor verschilt per habitat en leefgebied. Eigenlijk betekenen beide woorden hetzelfde, maar in eco-ambtelijk jargon worden ze onderscheiden begrepen. Habitats en leefgebieden worden echter ook geïdentificeerd aan de hand van landschapkenmerken. Volgens sommige ecologen is alleen de ►

landschappelijke geschiktheid voldoende om een terrein aan te wijzen als leefgebied, want een soort kan er leven. Ook de vegetatie is een wegingsfactor en tot slot het voorkomen van de soort. Daarvoor tellen waarnemingen, bijvoorbeeld uit de (toen nog heel basale) Nationale Databank Flora en Fauna (NDDF). Ook waarnemingen tot 10 jaar terug tellen mee.

RUIME INVULLING

Maar is deze combi van factoren genoeg om een gebied van soms wel duizenden hectares te claimen? Bijvoorbeeld op de Veluwe is zo'n 80.000 hectare LG-gebied aangewezen voor de zwarte specht en draaihals. Op de Brabantse Wal is ook zo'n 5.000 hectare leefgebied aangewezen voor onder meer de zwarte specht. Om zo'n claim te kunnen leggen, kan het soms voordeliger zijn om de nadruk te leggen op één aspect, en dat is terug te zien bij de discussie over het leefgebied voor de zwarte specht. Soms wordt de soort afgeschilderd als afhankelijk van de rode bosmier. Die leeft in arme bosgrond en heeft er veel last van als door overmatige stikstofdepositie vergrassing optreedt. Dat de specht soms ook baat kan hebben bij sterfte van bomen en dood hout (want insecten, larves etc.), door bijvoorbeeld een te dichte aanplant of misschien zelfs door stikstof, wordt dan even vergeten. Op de Veluwe werd de nadruk gelegd op de rode

bosmier, elders leek de specht ook van houtmieren en andere insecten te kunnen leven.

En wat zijn de voor- en nadelen van een te hoog opgegeven aantal paren van een kwetsbare diersoort? Moet dat worden hersteld of niet? Ook dit dilemma is besproken bij de aanwijzing van extra leefgebieden.

Ook waarnemingen tot 10 jaar terug tellen mee. Wanneer dat allemaal te lang duurde, zijn gebieden soms ook al van tevoren in rekenmodel Aeries en op bijbehorende kaarten geplaatst. De onderbouwing volgde later. Soms genereerde het Aeries-model ook een programmafout en werden overblijfselen hexagonen midden op gewone landbouwgrond aangewezen. Mogen die dan worden uitgezet of niet? Er werden hexagonen uitgezet, maar wat zijn dan de gevolgen daarvan?

BUREAUVRAGEN

Deze en tal van andere gelijksoortige vragen bespraken dus provinciale ambtenaren, ecologen van grote milieu-adviesbureaus en medewerkers van terreinbeheerders voorafgaand aan de uitrol van de leefgebieden. De uitkomst van het overleg werd vastgelegd in de PAS-gebiedsanalyses, opgesteld door bureaus als Tauw, Arcadis, DHV en bureau Waardenburg. Voor de buitenwereld leken het ecologisch zuivere en wetenschappelijk verantwoorde studies, maar de voorbereidende overleggen, waarvan Staf de

stukken heeft opgevraagd, bewijzen iets anders. De aanwijzing van de LG-gebieden en de totstandkoming van de gebiedsanalyses zijn het resultaat van intensieve bestuurlijke bemoeienis, vaak regelrechte aansturing en bij elkaar gezochte argumentaties om een betoog te onderbouwen.

TOT VANDAAG DE DAG

Nu kan worden gedacht dat dit allemaal bijna 10 jaar terug speelde, dat het nu anders gaat en dat de besluiten van toen niet meer van belang zijn. De praktijk bewijst anders. De PAS-wetgeving als instrument om de landbouw ruimte te geven naast de natuurbelangen mag dan zijn afgeschoten, het met de PAS verder ontwikkelde natuurbeleid staat nog fier overeind en is voor een groot deel overgenomen in nieuwe wetgeving. De argumenten om leefgebieden aan te wijzen, gelden nog steeds, hoezeer ze ook een potpourri mogen zijn van bestuurlijke, ecologische en juridische argumentaties. Ook de kritische depositiewaarden (KDW) die op habitats zijn geplakt, worden door de rechter nog steeds serieus genomen. Dit ondanks de vele onzekerheidsfactoren in de KDW-formule.

De methodiek die is gebruikt bij de totstandkoming van de PAS-gebiedsanalyses staat ook nog steeds en vormde het format voor de opstelling van de Natuurdoelanalyses (NDA's) van voormalig stikstofminister Van der Wal. ■

Citaten uit opgevraagde Woo-stukken over het leefgebiedenoverleg

- ▶ Stikstofdepositie op LG heeft een 'verwaarloosbaar aandeel' in het voortbestaan van de (kwetsbare) populatie.
- ▶ Jullie hebben dus überhaupt niet gekeken naar het al dan niet voorkomen van desbetreffende soorten, maar alleen het geschikt leefgebied bepaald aan de hand van vegetatiegegevens (en Sovon-kaart)?
- ▶ Wij moeten aan de slag met herstelwerkzaamheden voor Relatie-leefgebieden en aangewezen soorten. Bij de oplevering van Aeries Monitor werd geconstateerd dat de leefgebieden niet geheel goed zijn meegenomen. In de werkgroep is dan ook afgesproken dat deze fouten gerepareerd moeten worden. Het betreft de volgende (34) gebieden. In de huidige inwinningmethodiek wordt onvoldoende op inhoud gevalideerd.
- ▶ Depositietijdingen 2014-2020 (rode hexagonen). Uit Monitor16L volgen depositietijdingen (rode hexagonen) op leefgebieden, net als dat voorgaande actualisaties ook tot depositietijdingen leidden. Hiervoor zijn de voorgestelde oplossingen: Weeter- en Budelerbergen, hexagon: oppervlakte leefgebied is minimaal. Hexagon wordt beschouwd als niet relevant. Hexagon uitzetten in Register. Rijntakken, hexagon: aftoppen. Brabantse Wal, hexagonen: aftoppen. Veluwe, 18 hexagonen: deels accepteren stijging, vanwege 'compensatiepunt', hexagonen: aftoppen PP Ede Oost in R16L. In M18 bijstellen PP Ede-Oost. Hexagonen bij Oldebroek: Voor beide hexagonen geldt als eerste stap het aftoppen van S2-ruimte. Kan het bestuurlijk overleg instemmen met deze oplossingen voor depositietijdingen?
- ▶ RVO verwerkt ook actuele verspreidingsdata voor kaarten leefgebieden (van o.a. Natuurmonumenten en SBB), omdat data in NDDF data niet actueel zijn. Actie: Onderzoeken of het mogelijk is ook voor andere partijen (provincies) de actuele data van de TBO's kunnen krijgen.